

Utredning avseende praktik för unga inom kommunens aktivitetsansvar

**Gymnasie- och
vuxenutbildningsförvaltningen**
Kvalitet och
utvecklingsavdelningen

Upprättad: 2021-10-13
Version: 1
Utredare: Emilia Gunillasdotter
Johanna Estola

Innehållsförteckning

Sammanfattning	4
1 Bakgrund	5
1.1 Antal berörda ungdomar	5
1.1.1 Andel som deltog i åtgärden praktik.....	6
1.1.2 Statistik från gymnasieantagningen i Malmö stad.....	6
1.2 Frågeställningar	6
1.3 Tillvägagångssätt.....	7
2 Kommunala aktivitetsansvaret	7
2.1 Åtgärder inom KAA.....	8
2.2 Åtgärdstyper som samlas in av SCB:	9
3 KAA-UngMalmö	9
3.1 Praktik för unga i Malmö i åldern 16-19 år	10
3.2 Introduktionsprogrammet individuellt alternativ	12
4 Exempel från andra kommuner	13
4.1 Stockholms stad	13
4.1.1 Praktik för unga inom KAA Stockholm	14
4.2 Göteborgs stad	14
4.2.1 Praktik för unga inom KAA Göteborg.....	15
5 Ersättning till ungdomar inom KAA	15

6 Arbetsmiljöansvar för ungdomar eller elever som gör praktik	17
.....	17
6.1 Kvalitetssäkring av praktikplats	17
6.2 Praktik inom ramen för introduktions-programmet individuellt alternativ	17
6.3 Praktik i KAA-UngMalmös regi	17
7 Försäkring	18
8 Analys	18
8.1 Praktik inom KAA eller inom ramen för ett introduktionsprogram	18
8.2 Ersättning till ungdom	19
9 Utredningens rekommendationer	20

Sammanfattning

Utredningen har initierats av förvaltningsledningen med syftet att föreslå en lösning för att organisera praktik för unga inom målgruppen för kommunala aktivitetsansvaret som i Malmö benämns KAA-UngMalmö.

Unga inom kommunala aktivitetsansvaret (KAA) i Malmö, vilka ej studerar på gymnasiet, kan få möjlighet att ha praktik via Introduktionsprogrammets individuella alternativ (IMA) på vissa av Malmös gymnasieskolor. Elever som praktiserar inom IMA får studiebidrag via CSN (1250 kr) och busskort av kommunen.

Då skollagen anger vilka behörighetskrav som gäller för att tas emot till olika gymnasieprogram står det klart att nuvarande sätt att organisera praktik inom ramen för introduktionsprogrammet individuellt alternativ för samtliga ungdomar inte är i enighet med gällande lagstiftning. Det senare gäller ungdomar som är behöriga till ett nationellt program.

Efter kontakt med Stockholms stad och Göteborgs stad konstateras att unga inom KAA i båda kommunerna får ersättning inom verksamheten för KAA vid bland annat praktik. I Göteborgs stad får unga som deltar i praktik via KAA en månadsersättning motsvarande CSN samt busskort av kommunen. I Stockholms stad betalas matersättning ut per dag som ungdomen tar del av åtgärd inom KAA samt busskort.

Utredningen föreslår att:

- de ungdomar som är behöriga till individuellt alternativ och inte vill studera erbjuds praktik som en åtgärd organiserad genom KAA-UngMalmö, om genomförd kartläggning visar att praktik gynnar ungdomen. Den gruppen unga inom KAA erbjuds ersättning av kommunen månadsvis, motsvarande beloppet för studiebidraget.
- de ungdomar som inte är behöriga till individuellt alternativ erbjuds praktik som en åtgärd organiserad genom KAA-Ung Malmö, om genomförd kartläggning visar att praktik gynnar ungdomen. Den gruppen unga inom KAA erbjuds ersättning av kommunen månadsvis, motsvarande beloppet för studiebidraget.
- samtliga unga som tar del av åtgärder inom KAA erbjuds busskort med biljett som gäller den period som åtgärden äger rum.

1 Bakgrund

Utredningen har initierats av förvaltningsledningen med syftet att föreslå en lösning för att organisera praktik för unga inom målgruppen för kommunala aktivitetsansvaret som i Malmö benämns KAA-UngMalmö. Målgruppen för KAA är ungdomar i åldern 16-19 år, folkbokförda i Malmö, vilka inte studerar på en gymnasieskola eller motsvarande eller som inte har fullföljt en gymnasieutbildning eller motsvarande¹.

I Malmö organiseras inte praktik som en åtgärd inom ramen för det kommunala aktivitetsansvaret som det görs i Göteborg och Stockholm. I stället skrivs ungdomen oftast in på introduktionsprogrammet individuellt alternativ. KAA-UngMalmö lämnar i dessa fall över ansvaret för ungdomen till skolan som organiserar praktik. Anledningen till att ungdomen skrivs in på individuellt alternativ är att praktik kan ingå som en del i det programmet. En begränsning i konstruktionen är att ungdomar som redan uppnått minst betyget E i engelska, matematik, svenska/svenska som andraspråk och ytterligare fem ämnen är inte behöriga till individuellt alternativ. Dessa ungdomar är behöriga till ett nationellt program på gymnasiet. Individuellt alternativ är heller inte till för ungdomar som ska erbjudas språkintröduktion. Vid synnerliga skäl kan undantag göras².

Äldre ungdomar inom målgruppen för KAA som inte vill studera kan få praktik som är organiserad av Arbetsmarknads- och socialförvaltningen (ASF). Det är då en arbetsmarknadssekreterare som planerar, följer upp och utvärderar praktiken tillsammans med ungdomen.

1.1 Antal berörda ungdomar

Under läsåret 2019/2020 var 12 914 ungdomar i åldrarna 16-19 år folkbokförda i Malmö stad. Av dessa befann sig 1 895 ungdomar i KAA någon gång under perioden, siffran inkluderar samtliga som omfattats av KAA vid minst ett tillfälle under minst 14 dagar i följd. Skolverkets statistik visar att 12,6% i riket och 14,9% i Malmö stad omfattades av KAA under läsåret 2019/2020.

¹ 29 kap. 9 § skollagen (2010:800)

² 17 kap. 11 § skollagen (2010:800)

1.1.1 Andel som deltog i åtgärden praktik

Enligt Skolverkets nationella statistik tog 23,4% av KAA-ungdomarna i riket del av minst en åtgärd, motsvarande siffra för Malmö stad är 20,5%.

6,3% av KAA-ungdomar i riket tog del av åtgärden praktik. Enligt Skolverkets statistik tog 0% av Malmös stads KAA-ungdomar del av åtgärden praktik³. Detta beror på att praktik inte erbjuds inom ramen för KAA i dagsläget. När ungdomen skrivits in på en gymnasieskola för att ta del av praktik avslutas denne i KAA och praktiken kan inte registreras som en åtgärd till Skolverket.

1.1.2 Statistik från gymnasieantagningen i Malmö stad

Under läsåret 2019/2020 har 57 ungdomar inom KAA ansökt om praktik inom introduktionsprogrammet. Av dessa har 43 elever antagits varav 22 saknar behörighet till individuellt alternativ och har tagits in på introduktionsprogrammet med synnerliga skäl.

Under läsåret 2020/2021 har 22 ungdomar inom KAA ansökt om praktik inom Introduktionsprogrammet i Malmö. Av dessa har 11 elever antagits varav 9 saknar behörighet till individuellt alternativ och har tagits in på introduktionsprogrammet med synnerliga skäl.

Lsåret 2019/2020 hade fler ungdomar praktik än året efter. Detta beror på pandemin som försvårade arbetet med att hitta praktikplatser och att genomföra praktik på ett smittsäkert sätt. En förklaring till att det var färre praktikelever hösten 2020 var att flera ungdomar hade förlängd praktik via ”Ungdomsjobb”, som var en extra insats på grund av Covid-19-pandemin.

Majoriteten av unga som haft praktik inom ramen för introduktionsprogrammet de två senaste läsåren har saknat behörighet till individuellt alternativ, då de har varit behöriga till gymnasieskolans nationella program.

1.2 Frågeställningar

Utredningen belyser följande frågeställningar:

³ [Sök statistik om förskola, skola och vuxenutbildning - Skolverket](#)

- Hur kan praktik organiseras för unga inom målgruppen för KAA som inte är behöriga till individuellt alternativ?
- Hur kan praktik organiseras för unga inom målgruppen för KAA som är behöriga till individuellt alternativ?
- Vilka författningskrav gäller för anordnandet av praktik inom skolans respektive KAAs egen regi?

Utredningen tar följande perspektiv i beaktande:

- Möjligheter till ersättning till ungdomar som tar del av åtgärder inom KAA, exempelvis praktik.
- Arbetsmiljöansvar på praktikplatsen.
- Försäkring för unga som tar del av åtgärder inom KAA.

1.3 Tillvägagångssätt

Utredningen har genomförts genom intervjuer med företrädare för KAA i Malmö, Stockholm och Göteborg, arbetsmarknadsenheten i Malmö, praktikserving i Malmö, gymnasieskolor i Malmö samt tjänstemän på utbildningskontoret med kompetens inom juridik, ekonomi och antagning.

Verksamhetsbeskrivningar, insatskartor, checklistor, kontrakt, avtal och annat arbetsmaterial som används av olika verksamheter har samlats in.

I frågor som rör försäkring och kommunallag har tjänstemän på olika förvaltningar i Malmö stad bidragit med information och granskningsstöd.

Vidare har utredningen utgått från lagar, föreskrifter och allmänna råd samt statistik i egna system och Skolverkets nationella statistik.

2 Kommunala aktivitetsansvaret

Sveriges kommuner har enligt skollagen ett aktivitetsansvar för ungdomar som är folkbokförda i kommunen och som har fullgjort sin skolplikt men som inte har fyllt 20 år och inte genomfört eller har fullföljt utbildning inom gymnasieskolan, gymnasiesärskolan eller motsvarande utbildning.⁴

⁴ 29 kap. 9 § skollag (2010:800)

Aktivitetsansvaret innebär att kommunen löpande under året ska hålla sig informerad om hur ungdomarna är sysselsatta. Kommunen ska regelbundet under året erbjuda lämpliga individuella åtgärder för de ungdomar som omfattas. Åtgärderna ska i första hand syfta till att motivera den enskilde att påbörja eller återuppta en utbildning. Kommunen ska föra register över vilka ungdomar som omfattas samt vilka åtgärder som ungdomen tagit del av. Skolverket samlar in kommunernas register två gånger per år genom en insamling som sköts av Statistiska centralbyrån (SCB).⁵

I januari 2016 släpptes Skolverkets allmänna råd för kommunernas aktivitetsansvar som förtydligar kommunernas ansvar att samla information, kontakta ungdomar och tillsammans med ungdomen planera för individuellt anpassade insatser. Dessa insatser ska genomföras löpande under hela året. Enligt samma förarbeten omfattar kommunernas aktiviteter i förhållande till målgruppen, allt från kartläggning och uppsökande verksamhet för att hitta de berörda ungdomarna, till olika insatser för att i första hand motivera ungdomar att påbörja eller återuppta en utbildning med målet att fler unga når en gymnasieexamen. För ungdomen är kontakt med kommunen samt deltagande i kommunens åtgärder frivilligt.

2.1 Åtgärder inom KAA

Kommunen har inom ramen för KAA, enligt skollagen, ansvaret för uppgiften att erbjuda de ungdomar som berörs lämpliga individuella åtgärder.

Kommunen ska erbjuda motivationshöjande åtgärder och stöd som i första hand syftar till att ungdomen ska börja på eller återuppta en utbildning. I andra hand ska åtgärderna syfta till att ungdomen ska få en annan sysselsättning, exempelvis arbete. Förutsättningarna och behoven kan se mycket olika ut för olika personer. Insatserna bör därför vara utformade för att passa den enskilda individen.

Ett exempel på en lämplig insats kan vara samtal med en studie- och yrkesvägledare. I andra fall kan myndigheter och aktörer inom utbildning, hälso- och sjukvård, socialtjänst och arbetsförmedling behöva samverka. Kommunen kan också erbjuda plats på ett introduktionsprogram eller, om det finns särskilda skäl, inom vuxenutbildningen. En ytterligare möjlighet kan vara utbildning på folkhögskola. Om kommunen inte kan motivera ungdomen till att fortsätta studera kan ett alternativ vara att motivera hen att

⁵ 29 kap. 9 § skollag (2010:800)

hitta annan sysselsättning genom exempelvis praktik eller stöd i kontakt med arbetsförmedlingen.⁶

2.2 Åtgärdstyper som samlas in av SCB:

SCB samlar halvårsvis in vilka unga som omfattas av aktivitetsansvaret i respektive kommun. Registret innefattar även ungas sysselsättningar vid kontakt med kommunen samt vilka åtgärder som ungdomen tagit del av. Nedan listas de åtgärdstyper som kommunerna kan rapportera till Skolverket via SCB:

- Enstaka samtal
- Regelbundna samtal
- Studie- och yrkesvägledning
- Stöd i kontakt med andra myndigheter
- Studiebesök
- Friskvård eller fritids- eller kulturaktiviteter
- Praktik
- Subventionerad anställning
- Studier inom kommunal vuxenutbildning
- Studier på folkhögskola
- Andra studier
- Annan åtgärd

3 KAA-UngMalmö

I Malmö stad ligger uppdraget för KAA hos gymnasie- och vuxenutbildningsförvaltningen. Verksamheten bedrivs inom ramen för samverkansplattformen UngMalmö, en arena för samverkan mellan Malmö

⁶ Skolverket, Allmänna råd för kommunernas aktivitetsansvar (2016) s. 28-30

stads arbetsmarknadsenhet, KAA-UngMalmö och arbetsförmedlingen, med målsättningen att minska ungdomsarbetslösheten i Malmö.

Inom verksamheten arbetar studie- och yrkesvägledare och kuratorer uppsökande för att nå unga som saknar sysselsättning samt motiverande med unga som tackar ja till erbjudandet om stöd av kommunen.

Inom KAA-UngMalmös verksamhet arbetar 7 studie- och yrkesvägledare, 3 kuratorer, 2 specialpedagoger, 1 utvecklingssekreterare och 1 enhetschef. Verksamheten har en budget 2021 på 10,3 miljoner kronor.

Inom KAA får ungdomen stöd i form av kartläggande och motiverande samtal enskilt och i grupp. Varje ungdom får en individuell planering som i första hand ska syfta till att ungdomen motiveras till studier. Enligt personalen inom KAA är intresset för att göra praktik stort inom målgruppen och fungerar ofta väl. Ett dilemma som verksamheten beskriver är att startsträckan för att ta steget ut till en praktikplats kan vara olika lång för olika ungdomar. Den typ av praktik som erbjuds inom introduktionsprogrammet idag innebär dels många olika kontakter, dels en väntan som för många ungdomar upplevs som ett hinder. Verksamheten önskar ytterligare möjligheter för unga inom KAA att göra praktik.

KAA-UngMalmö erbjuder individuellt stöd utifrån ungdomens behov. Det kan till exempel vara samtal med studie- och yrkesvägledare, kurator eller specialpedagog, stöd i kontakt med annan myndighet eller studiebesök utifrån intresse. KAA-UngMalmö erbjuder också olika aktiviteter i grupp, så som studieverkstad, CV-verkstad och olika självstärkande övningar.

Inom samverkansplattformen UngMalmö finns tillgång till en rad insatser inom arbetsmarknadsområdet.

3.1 Praktik för unga i Malmö i åldern 16-19 år

När en ungdom tillsammans med en vägledare från KAA-UngMalmö kommit fram till att praktik är en lämplig åtgärd görs en beställning till praktiks-service. Enheten praktiks-service som ligger under arbetsmarknads- och socialförvaltningen (ASF) ansvarar för en bank med ett stort antal kvalitetssäkrade praktikplatser. En kvalitetssäkrad arbetsplats innebär att:

- arbetsplatsen uppfyller krav på enligt arbetsmiljölagen⁷ och Arbetsmiljöverkets föreskrifter *Arbetsmiljö för minderåriga*⁸
- praktikplatsen är momsregistrerad och inte har skatteskulder
- det finns toaletter, fikarum, pauser och möjlighet att låsa in värdesaker
- det finns en ansvarig handledare.

Utöver det görs en enkel riskanalys. Elever på gymnasieskolor, ungdomar som är i kontakt med KAA-UngMalmö och malmöbor som är inskrivna på arbetsmarknadsavdelningen kan ta del av praktikplatserna som praktikservice tillhandahåller.

Utifrån ungdomens behov och syftet med praktiken hittar praktikservice en lämplig plats inom önskat yrkesområde. För ungdomar som är på väg att fylla 20 år och för tillfället inte är motiverade att börja studera kan ASFs arbetsmarknadsenhet UngMalmö 18-29 ta över ansvaret för ungdomen. Deltagarna skrivs in och insatserna planeras utifrån ett tydligt syfte, mål och delmål. Under praktiken har ansvarig arbetsmarknadssekreterare kontakt med deltagarna. Praktik kan kombineras med andra åtgärder. Planering inför nästa steg görs under praktikperiodens gång.

För de flesta ungdomarna i målgruppen för KAA, blir nästa steg att vägledaren på KAA-UngMalmö och ungdomen bokar in ett möte med arbetsplatsen. Om bägge parter är överens om att platsen är lämplig skrivs ett kontrakt med praktikplatsen. Därmed är praktikservices anskaffningsuppdrag är slutfört. Ungdomen gör därefter en intresseanmälan till introduktionsprogrammet individuellt alternativ. Gymnasieantagningen tar emot intresseanmälan och gör i dialog med skolorna en skolplacering. När ungdomen med praktikplanering från KAA-UngMalmö fått en praktikplats och blivit mottagen på en skola sker en överlämning från KAA-UngMalmö till skolan.

Under läsåret 2020/2021 har Bellevue gymnasium samt Heleneholms gymnasium tagit emot ungdomar med praktikplanering. När en elev påbörjar utbildning på ett introduktionsprogram upprättar skolan, tillsammans med eleven, en individuell studieplan. Om ungdomen har praktik på heltid innebär det att ungdomen får en kontaktperson på skolan

⁷ Arbetsmiljölagen (1977:1166)

⁸ Minderårigas arbetsmiljö (AFS 2012:3)

som har ansvar för att följa upp hur det går och vara ett stöd för eleven under praktiken. På praktikplatsen finns en handledare som ansvarar för eleven i det dagliga arbetet. Om det i arbetet med den individuella studieplanen framkommer att eleven vill studera ett eller flera ämnen eller kurser finns möjlighet till det. Under tiden eleven är inskriven på skolan får den studiebidrag från centrala studiestödsnämnden, CSN. Eleven har också tillgång till skolans elevhälsa.

Skolors verksamhet följer läsåret och praktiken planeras därefter. Praktik erbjuds därför inte under sommarlovet. En elev som avbryter praktik och inte vill studera gör ett studieavbrott. KAA-UngMalmö tar då över ansvaret för ungdomen.

3.2 Introduktionsprogrammet individuellt alternativ

Individuellt alternativ är ett av gymnasiets fyra introduktionsprogram. Det syftar till att elever ska gå vidare till yrkesintroduktion, annan fortsatt utbildning eller arbetsmarknaden⁹. Individuellt alternativ ska utformas utifrån elevens behov och förutsättningar.

Utbildningen får innehålla grundskoleämnena som eleven saknar godkända betyg i. Den får även innehålla hela eller delar av kurser i gymnasieämnena. Den kan också innehålla motivationshöjande insatser och praktik¹⁰. Planeringen av utbildningen görs i en individuell studieplan¹¹.

Individuellt alternativ står öppet för ungdomar som avslutat sin grundskoleutbildning¹² och som påbörjar sin gymnasieutbildning före första kalenderhalvåret det år då de fyller 20 år¹³. För att vara behörig till individuellt alternativ får ungdomen ännu inte ha uppnått de godkända betyg som krävs för behörighet till ett yrkesprogram¹⁴. För att bli behörig till ett yrkesprogram krävs godkända betyg i svenska eller svenska som andraspråk, engelska, matematik och minst fem andra ämnen¹⁵. Programmet står dock inte öppna för ungdomar som ska erbjudas språkintrödningsprogram¹⁶.

⁹ 17 kap. 3 § skollag (2010:800)

¹⁰ 6 kap. 6 § gymnasieförordning (2010:2039)

¹¹ 1 kap. 7 § gymnasieförordning (2010:2039)

¹² 17 kap. 12 § skollag (2010:800)

¹³ 15 kap. 5 § och 17 kap. 12 § skollag (2010:800)

¹⁴ 17 kap. 11 § skollagen (2010:800)

¹⁵ 16 kap 30 § skollag (2010:800)

¹⁶ 17 kap. 11 § skollag (2010:800)

Asylsökande ungdomar får inte påbörja gymnasieutbildning efter att de fyllt 18 år.¹⁷

Utbildningen på introduktionsprogram ska bedrivas i en omfattning som motsvarar heltidsstudier. Eleverna har rätt till i genomsnitt minst 23 timmars undervisning i veckan (garanterad undervisningstid). Utbildningens omfattning får dock minskas för en elev som begär det om huvudmannen bedömer att det finns särskilda skäl¹⁸. Huvudmannen har delegerat beslutet till biträdande rektor¹⁹.

Om huvudmannen för utbildningen finner att det finns synnerliga skäl, får ungdomar som uppfyller behörighetskraven för ett yrkesprogram tas emot till yrkesintroduktion eller individuellt alternativ.²⁰ För att elever som avbryter studier på ett nationellt program ska anses ha synnerliga skäl bör eleven till exempel fått anpassningar och kraftfulla insatser samt stå i begrepp att avsluta utbildningen helt.²¹ Beslut om att ungdomen uppfyller behörighetskraven är delegerat till antagningschef.²²

4 Exempel från andra kommuner

Genom intervjuer med representanter för KAA i Stockholm och Göteborg och organiseringen av praktik inom KAA i Sveriges största kommuner kartlagts. Intervjuerna syftade till att samla in material kring hur kommunerna organiserar praktik för målgruppen samt vilka övriga åtgärder som erbjuds.

4.1 Stockholms stad

I Stockholms stad är KAA organiserade under Arbetsmarknadsförvaltningens avdelning Jobbtorg Stockholm. Ungdomarna inom KAA kan ta del av samtliga arbetsmarknadsinsatser som finns inom Jobbtorg, så som exempelvis subventionerad ungdomsanställning inom kommunen i 6 månader (som föregås av 6 veckors praktik). Praktik inom KAA, motiverande gruppaktiviteter, studieförberedande kurser, arbetssökarträffar och AIM som är en riktad verksamhet inom KAA med 12

¹⁷ 29 kap. 2–3 § § 29 kap. skollag (2010:800)

¹⁸ 17 kap. 6 § skollag (2010:800)

¹⁹ Delegationsordning GYVF 2020 2291

²⁰ 17 kap. 11 § skollag (2010:800)

²¹ Proposition 2009/10:165 s. 449–451

²² Delegationsordning GYVF 2020 2291

anställda coacher och studie- och yrkesvägledare som arbetar heltid med motiverande aktiviteter för denna grupp.

Utöver Jobbtorgens insatser finns stöd i samarbete med utbildningsförvaltningen där ungdomarna kan ta del av förbetalda slussplatser inom introduktionsprogrammet, individuellt alternativ. Slussplatserna har flexibel start under året. I Stockholm finns även studieslussen och projekt Bron, nya verksamheter med fokus på stöd för unga med funktionsnedsättningar. UngVUX är specifika platser inom vuxenutbildningen med extra stöd för unga inom KAA, möjlighet till start vid flera tillfällen under läsåret. UngVUX erbjuder grundläggande och gymnasiala kurser med möjlighet till stöd av ett studiestödsteam.

4.1.1 Praktik för unga inom KAA Stockholm

Samtliga unga inom KAA kan ta del av praktik som en åtgärd. Praktikplatsen tas fram och följs upp av den handläggare inom KAA som är ungdomens kontaktperson. Praktikplatsen kan ordnas internt eller externt via coachens kontakter, ungdomens kontakter eller genom Jobbtorgs praktikbank. Avtal med syfte och mål skrivs enligt en mall från Jobbtorg Stockholm där handledare på praktikplats, ungdom och handläggare inom KAA signerar avtalet. Praktikplatsen registreras och kan återanvändas via Jobbtorgs praktikbank. Unga som tar del av åtgärd inom KAA får matsättning motsvarande 40 kr/dag. Ersättningen kan påverka andra bidrag till hushållet. Samtliga unga som regelbundet tar del av åtgärder inom KAA får ett SL-kort.

Ungdomar som är på praktik uppmanas meddela sin handläggare på KAA samt handledare på praktikplatsen vid frånvaro. Handledaren på arbetsplatsen ansvarar för viss del av arbetsmiljön och chef för KAA-verksamheten som anordnar praktiken är arbetsmiljöansvarig för ungdomen som är på sin praktik. Handläggaren inom KAA ansvarar för att informera praktikplatsen om regelverket för minderåriga praktikanter.

4.2 Göteborgs stad

KAA i Göteborgs stad är organiserade under utbildningsförvaltningen och har förlagt det uppsökande arbetet på stadsdelarnas socialtjänst. Centralt arbetar studie och yrkesvägledare med samordning av KAA. Ungdomarna erbjuds studie- och yrkesvägledning, kuratorssamtal, studiebesök, deltagande i olika projekt samt praktik för unga under 18 år.

Tidigare fanns en verksamhet vid namn GötaUnga som var ett projekt som fungerade som ”en väg in” där unga fick motiverande insatser, hjälp med CV-skrivning, praktikplats, studievägledning, samarbete med andra aktörer. Projektet är avslutat och saknat enligt personalen inom KAA.

KAA i Göteborg har många samarbeten med aktörer utanför kommunen för att kunna erbjuda unga en passande individuell planering.

4.2.1 Praktik för unga inom KAA Göteborg

Unga under 18 år som inte kan få stöd via arbetsförmedlingen kan erbjudas praktik inom KAA. Unga över 18 år hänvisas till arbetsförmedlingen för stöd med att hitta sysselsättning så som praktik eller arbete.

Praktikplatserna organiseras i samarbete mellan Utbildningsförvaltningen och Arbetsmarknads- och vuxenutbildningsförvaltningen. KAA identifierar vilka unga som är aktuella för praktik genom kartläggande samtal.

Ungdomen får sedan träffa praktiksamordnaren som är anställd inom KAA som sedan samordnar och följer upp samtliga praktikplatser.

Arbetsmarknadsenheten tar fram och kvalitetssäkrar särskilda platser för KAA. I dagsläget rör det sig om 5-10 fasta platser som återanvänds av KAA, när praktik avslutas för en ungdom så kan en annan ungdom påbörja praktik på samma arbetsplats med samma handledare som föregående ungdom haft. Detta arbetssätt med platser som återanvänds är uppskattat av personalen inom KAA då det möjliggör en relation till praktikplatsen och underlättar arbetet i att hitta en bra plats till rätt ungdom. Samtliga praktikplatser är inom kommunal verksamhet, exempelvis inom vaktmästeri, förskola, parkskötsel eller äldreomsorg.

Praktikplatserna är planerade för upp till fyra månader med möjlighet till individuella undantag. Ungdomen får en ersättning månadsvis på beloppet 1250 kr samt ett busskort för att ta sig till och från praktikplatsen under aktuell period. Ersättningen administreras och betalas ut via KAA och utbildningsförvaltningen.

5 Ersättning till ungdomar inom KAA

I samtliga intervjuer som gjorts i samband med denna utredning betonas vikten av att unga får ekonomisk ersättning under sin praktik. Ersättningen är viktig för att öka motivationen och ge ungdomar ekonomiska förutsättningar att kunna fullfölja planeringen i form av praktik.

Skolverket lyfter några exempel på hur olika kommuner löser det ekonomiska stödet till ungdomar inom KAA, exempelvis genom att:

- ungdomar skrivs in på ett introduktionsprogram, till exempel individuellt alternativ, där en kombination av studier och praktik eller andra insatser erbjuds. Ersättning fås via CSN, samt busskort och vid behov ges även matersättning.
- ungdomar som har praktik inom KAA får ersättning av kommunen motsvarande studiebidraget.
- ungdomar erbjuds vid genomförande av praktik i hemkommunens verksamhet, ersättning motsvarande studiebidraget (1050 kr). Busskort och ersättning för måltider erbjuds vid behov. Ungdomen får då inte möjlighet att praktisera inom andra företag eller branscher.²³

I ovan exempel är den första punkten endast möjlig för unga inom KAA som är behöriga till individuellt alternativ, vilket förutsätter att ungdomen inte är behörig till ett nationellt program.

Ungdomar inom KAA UngMalmö erhåller ingen ersättning inom ramarna för KAA-verksamheten. De unga som avslutas i KAA och skrivs in på individuellt alternativ får studiemedel via CSN. Unga kan riskera att bli återbetalningsskyldiga om de fått CSN utan att vara berättigade till studiemedel, det vill säga om de har skrivits in på ett program de inte är behöriga till. Skolan ansvarar för att meddela förändringar som påverkar rätten till studiemedel.²⁴

Unga som har praktik via UngMalmö Arbetsmarknadsenheten får stöd med att skriva in sig hos Arbetsförmedlingen och kan då få ersättning efter att ha varit inskrivna i 90 dagar. De unga som har rätt till ekonomiskt bistånd via socialtjänsten kan istället ha praktik som aktivitet kopplad till biståndet. För dessa ungdomar utgår ingen annan ersättning. Övriga unga över 18 år kan i dagsläget ha praktik utan ersättning.

²³ 29 kap. 9 § skollagen (2010:800)

²⁴ [Återkrav – om du fått bidrag eller lån som du inte har rätt till - CSN](#)

6 Arbetsmiljöansvar för ungdomar eller elever som gör praktik

Arbetsmiljön för ungdomar eller elever som gör praktik utgår ifrån arbetsmiljölagen och Arbetsmiljöverkets föreskrift Minderårigas arbetsmiljö²⁵ och diskrimineringslagen²⁶. Arbetsmiljöverkets föreskrift om organisatorisk och social arbetsmiljö²⁷ är inte aktuell då den endast rör medarbetare. Enligt delegationsordningen i Gymnasie- och vuxenutbildningsförvaltningen fördelar förvaltningsdirektören arbetsuppgifter enligt AML.²⁸

6.1 Kvalitetssäkring av praktikplats

Praktikservice kvalitetssäkrar alla praktikplatser utifrån ovan nämnda lagstiftning och föreskrift. Handledaren skriver på ett kontrakt där det tydligt framgår vad som förväntas av arbetsplatsen. Praktikservice är också måna om att få återkoppling kring hur praktikplatserna fungerar för att säkerställa att alla praktikplatser i praktikbanken håller hög kvalitet.

6.2 Praktik inom ramen för introduktionsprogrammet individuellt alternativ

Rektors arbetsmiljöansvar omfattar samtliga elever, även de som är gör praktik. Ansvar utgår ifrån Arbetsmiljölagen och arbetsmiljöverkets föreskrifter för minderårigas arbete, diskrimineringslagen och skollagens skrivningar om kränkande behandling²⁹. Det är därför viktigt att skolan har goda rutiner och kontinuerlig kontakt med eleven för att åtgärda eventuella arbetsmiljöproblem.

6.3 Praktik i KAA-UngMalmö regi

Eftersom KAA-UngMalmö i nuläget inte bedriver praktik i egen regi utövar chefen för KAA inte heller arbetsmiljöansvar för praktiserande ungdomar.

²⁵ Arbetsmiljölagen (1977:1160) och Minderårigas arbetsmiljö (AFS 2012:3)

²⁶ Diskrimineringslagen (2008:567)

²⁷ Organisatorisk och social arbetsmiljö (AFS 2015:04)

²⁸ Delegationsordning 7.2.1, 3 kap. AML

²⁹ 6 kap. 6-11 § skollagen (2010:800)

7 Försäkring

Malmö stad har tecknat en olycksfallsförsäkring för alla ungdomar som deltar i aktiviteter inom KAA-UngMalmö och alla elever som är inskrivna på någon av Malmö stads skolor. Försäkringen gäller under verksamhetstid.

8 Analys

8.1 Praktik inom KAA eller inom ramen för ett introduktionsprogram

Då skollagen anger vilka behörighetskrav som gäller för att tas emot till olika gymnasieprogram står det klart att nuvarande sätt att organisera praktik inom ramen för introduktionsprogrammet individuellt alternativ för samtliga ungdomar inte är i enighet med gällande lagstiftning. De elever som är behöriga till nationellt program är som beskrivits tidigare inte behöriga till ett introduktionsprogram.

Praktik kan vara en del av introduktionsprogrammet individuellt alternativ för elever som är behöriga till individuellt alternativ där studier kombineras med praktik. En möjlighet som programmet ger är att inom ramen för arbetet med den individuella studieplanen planera en väl avvägd kombination mellan studier och praktik. En majoritet av de unga som praktiserat inom introduktionsprogrammet de senaste två läsåren är inte behöriga till individuellt alternativ, eftersom de är behöriga till ett nationellt program. Det finns därför behov av alternativ till denna organisering av praktik för Malmös ungdomar.

Hemkommunen ska erbjuda ungdomar inom KAA lämpliga individuella åtgärder. Praktik är en åtgärd som erbjuds inom KAA i flertalet andra kommuner, bland annat Göteborg och Stockholm, vilket beskrivits ovan.

När handläggare på KAA-UngMalmö och ungdom träffas och inleder en kartläggning byggs en relation mellan handläggare och ungdom. Om handläggaren får ett fortsatt ansvar för ungdomen under praktikperioden blir det enklare för ungdomen att kontakta handläggaren än om den byts ut mot en, för ungdomen, okänd kontaktperson från skolan. Planering av åtgärder efter avslutad praktik underlättas också av att en handläggare från KAA-Ung Malmö har ansvaret före, under och efter praktikperioden. Med det beskrivna förfarings sättet undviks att ungdomar lämnas över mellan KAA och skola flera gånger under ett läsår.

I nuläget finns otydligheter kring ansvaret för ungdomens planering. KAA-UngMalmö gör en planering med ungdomen utifrån sitt uppdrag. En ungdom som skrivs in på en gymnasieskola har en planering från KAA med sig. Skolan har skyldighet att upprätta en individuell studieplan med utbildningsmål, vilket kan medföra att planeringsprocessen blir omständlig och ibland splittrad. Den arbetstid som alla inblandande professioner lägger på administration och planering riskerar att ske på bekostnad av stöd för den enskilde ungdomen. Exempel på administrativa moment som kan undvikas är ansökan genom gymnasieantagningen samt planeringsmöten där personal från KAA, gymnasieantagning och skolor deltar.

När ungdomen skrivs in på en gymnasieskola avslutas denne automatiskt i KAAs register och ansvar. Detta innebär att den statistik som samlas in av SCB till Skolverket blir missvisande då antalet unga som KAA redovisar som avslutade till studier i själva verket ofta handlar om ungdomar som har praktik. De ungdomar som avbryter eller avslutar praktiken enligt planering gör också ett studieavbrott. Detta ökar antalet studieavbrott som redovisas för Malmö stads gymnasieskolor. Det kan upplevas som ännu ett misslyckande för ungdomen och motverka syftet att motivera ungdomen till att påbörja eller återuppta studier.

8.2 Ersättning till ungdom

En viktig aspekt som framkommit i utredningen är ersättning till ungdom som gör praktik. Ungdomar som tagits emot på individuellt alternativ har fått studiemedel från CSN. I Göteborgs stad får unga som deltar i praktik via KAA en månadsersättning motsvarande CSN samt busskort av kommunen. I Stockholms stad betalas matersättning ut per dag som ungdomen tar del av åtgärd inom KAA samt busskort. I Malmö betalas ingen ersättning ut till ungdomar som deltar i åtgärder via KAA.

De äldre ungdomarna inom KAA som fyllt 18 år, har möjligheter till ersättning via andra aktörer så som arbetsförmedlingen eller ekonomiskt bistånd. De yngre ungdomarna inom KAA kan i dag inte ta del av någon om de inte skrivs in på en skola.

Samordnaren för unga som varken arbetar eller studerar lyfter frågan om ersättning i sitt slutbetänkande. Många som möter unga i verksamheter för aktivitetsansvaret vittnar om att en del lever i en mycket utsatt ekonomisk situation. Det har betydelse för de ungas välfärd i stort, men kan också påverka förutsättningarna att medverka i aktiviteter. Samordnarens analyser understryker den socioekonomiska utsattheten bland unga som omfattas av

aktivitetsansvaret. Var femte person (21 procent) av de som omfattades av ansvaret 2016 bodde i ett hushåll med ekonomiskt bistånd jämfört med var tjugonde av övriga unga (5 procent).³⁰

Alla ersättningar som betalas ut direkt till ungdomen utöver studiemedel via CSN kan påverka hushållets möjligheter till andra ersättningar och bidrag. Detta lyfter informanter i Stockholm stad som ett dilemma då de mest ekonomiskt utsatta ungdomarna inom målgruppen ofta lever i hushåll som får ekonomiskt bistånd. Unga inom KAA som erbjuds ersättning bör därför informeras om att andra ersättningar och bidrag som beräknas på hushållets inkomster kan komma att påverkas.

I arbetet med uppdraget för KAA är ungdomens delaktighet i sin egen planering av största vikt. Unga som avbrutit sina studier är en mycket heterogen grupp med olika behov. Under intervjuer med andra kommuners verksamheter framkom goda exempel på hur ungdomarnas behov, tankar och erfarenheter samlas in via anonyma enkäter. En kartläggning av ungas tankar kring sin egen situation skulle underlätta analysen av vilka åtgärder som kan utvecklas inom KAA-UngMalmö.

9 Utredningens rekommendationer

Utredningen rekommenderar att:

- de ungdomar som är behöriga till individuellt alternativ och uttrycker intresse för en kombination av praktik och studier på individuellt alternativ ges stöd i att göra en intresseanmälan till utbildningen.
- de ungdomar som är behöriga till individuellt alternativ och inte vill studera erbjuds praktik som en åtgärd organiserad genom KAA-UngMalmö, om genomförd kartläggning visar att praktik gynnar ungdomen.
- de ungdomar som inte är behöriga till individuellt alternativ erbjuds praktik som en åtgärd organiserad genom KAA-Ung Malmö, om genomförd kartläggning visar att praktik gynnar ungdomen.

³⁰ [Vårt gemensamma ansvar – för unga som varken arbetar eller studerar, SOU 2018:11 \(regeringen.se\)](#)

Gällande ersättning till ungdom rekommenderar utredningen att:

- de ungdomar som är behöriga till individuellt alternativ och inte vill studera erbjuds praktik via KAA-Ung Malmö, om en genomförd kartläggning visar att praktik gynnar ungdomen. Den gruppen unga inom KAA erbjuds ersättning av kommunen månadsvis, motsvarande beloppet för studiebidraget.
- de ungdomar som inte är behöriga till individuellt alternativ erbjuds praktik efter genomförd kartläggning genom KAA-Ung Malmö. Den gruppen unga inom KAA erbjuds ersättning av kommunen månadsvis, motsvarande beloppet för studiebidraget.
- samtliga unga som tar del av åtgärder inom KAA erbjuds busskort med biljett som gäller den period som åtgärden äger rum.
- ungdom som önskar bidrag och innefattas inom kriterierna för detta, ansöker om bidrag via KAA-UngMalmö.
- ett informationspaket om hur bidraget kan påverka familjens ersättningsstöd tas fram av förvaltningen och kommuniceras till ungdomen och dess vårdnadshavare.

Utredningen rekommenderar även att:

- enhetschef för KAA-UngMalmö har arbetsmiljöansvaret för ungdomar som gör praktik inom KAA, på samma sätt som rektor ansvarar för arbetsmiljön för elever som gör praktik inom ramen för en utbildning.
- utredningen rekommenderar inga förändringar gällande försäkring. Malmö stads olycksfallsförsäkring gäller för ungdomar som deltar i en åtgärd genom KAA-UngMalmö.